

REPUBLIKA E KOSOVËS	
Republika Kosovo • Republic of Kosovo	
Institucioni i Avokatit të Popullit	
Institucioni i Avokatit të Popullit • Institucioni Ombudsmana • Ombudsperson Institution	
Nr./Br./No.	909/2016
Nr. fjalë/Br.str./Nr.pg.	10/08/16
Data/Datum/Date:	

Republika e Kosovës • Republika Kosovo • Republic of Kosovo
Institucioni i Avokatit të Popullit • Institucioni Ombudsmana • Ombudsperson Institution

Ex officio

Nr. 421/2016

**RAPORT ME REKOMANDIME
I AVOKATIT TË POPULLIT TË REPUBLIKËS SË KOSOVËS
në lidhje me**

të drejtën për jetë, në rastin B.R

Për: Z. Imet Rrahmani, ministër
Ministria e Shëndetësisë

Znj. Ardita Baraku, kryeinspektore shëndetësore
Ministria e Shëndetësisë,

Z. Curr Gjocaj, Drejtor
Shërbimi Spitalor Klinik dhe Universitar i Kosovës

Z. Hilmi Mehmeti, Kryeshef Ekzekutiv
Inspektorati Policor i Kosovës

Prishtinë, më 10 gusht 2016

QËLLIMI I RAPORTIT

Avokati i Popullit, bazuar në një shkrim të portalit “*Telegrafi.com*”, të datës 12 korrik 2016, ka hapur rast për hetim sipas detyrës zyrtare. Ky raport ka të bëjë me pretendimet e shkrimeve në mediat e shkruara dhe elektronike, lidhur me mungesën e trajtimit të nevojshëm psikiatrik për të ndjerin B. R. (B.R. i cili ishte i diagnostikuar me sëmundje kronike psikiatrike dhe ishte në trajtim mjekësor nga viti 2003), dhe synon të vë në pah pasojat e mosbashkëpunimit të autoriteteve përgjegjëse shëndetësore me policinë dhe familjen, si pasojë e së cilës një person ka humbur jetën.

VEPRIMET E INSTITUCIONIT TË AVOKATIT TË POPULLIT

1. Më 13 korrik 2016, Avokati i Popullit ka hapur rast për hetim sipas detyrës zyrtare, bazuar në një shkrim në portalin “*Telegrafi.com*”, të datës 12 korrik 2016. Më 9 korrik 2016, personi në fjalë kishte sulmuar dhe lënduar me armë të ftohtë (thikë) një fëmijë të moshës 11 vjeçare, e më pas kishte sulmuar patrullën policore duke e lënduar njërin nga zyrtaret policor. Pas kësaj zyrtarët policor me përdorimin e armës së zjarrit kishin privuar ngajeta B.R.
2. Më 20 korrik 201, përfaqësuesit e IAP-së u takuan me ushtruesin e detyrës të Drejtorit Ekzekutiv ne SR në Gjilan, të cilin pasi e njoftuan me qëllimin e vizitës atje biseduan lidhur me rastin e B.R. Ai theksoi se të gjitha informatat lidhur me trajtimin mjekësor për B.R. gjinden në Repartin Psikiatrik të këtij spitali dhe të njëjtat mund të sigurohen atje.
3. Ditën e njëjtë përfaqësuesit e IAP-së u takuan me shefin e Repartit Psikiatrik të SR në Gjilan. Gjatë kësaj kohe ata u takuan edhe me Psikologen Klinike të Repartit Psikiatrik, me të cilën biseduan lidhur me trajtimin psikiatrik të B.R. Ajo deklroi se në kohën kur ka ndodhur rasti ishte në pushim vjetor, prandaj nuk mund të ofronte asnjë informacion rrëth kësaj çështje. Në pyetjen lidhur me trajtimet e mëhershëm psikiatrike të B.R., ajo ishte përgjigjur : ”*Ka tri vite e gjysmë që punoj në këtë repart, por asnjëherë nuk e kam trajtuar të ndjerin B.R.*”.
4. Ditën e njëjtë përfaqësuesit e IAP-së u takuan me shefin e Repartit Psikiatrik të SR në Gjilan me të cilin biseduan lidhur me trajtimin shëndetësor të B.R. Ai kishte njoftuar se B.R. ishte pranuar ne Repartin Psikiatrik me 6 korrik 2016, me nr. amzë 25-67. Sipas tij B.R. ishte hospitalizuar me vetë dëshirë dhe që më parë ishte diagnostikuar me sëmundjen (sipas klasifikimit ndërkombëtar kodi F-20.0), si dhe aty ishte trajtuar deri me datë 8 korrik 2016, kur ishte larguar nga Reparti Psikiatrik pa leje dhe pa dijeni të stafit shëndetësor. Ai deklroi se infermierët pasi kishin kuptuar përmendimin e tij, e kishin njoftuar policinë, por nga evëndësia mjekësore shihej qartë se nuk ishte evidentuar koha e largimit nga reparti dhe koha kur është njoftuar policia. Lidhur me mjekimet e mëhershme, shefi i repartit i njoftoi se B.R. mjekohej në këtë repart nga viti 2003 dhe ishte hospitalizuar së paku tetë herë, duke theksuar se trajtimi i fundit mjekësor ishte

bërë në muajin mars 2015. Ai kishte sqaruar se B.R ishte sjellë në repart nga familjarët apo kishte ardhur vetë dhe **ai asnjëherë nuk kishte urdhër gjykate për trajtim të detyrueshëm psikiatrik.** Sipas tij, këtë repart e frekuentojnë rreth gjashtëqind (600) pacient me çrrregullime kronike psikotike [...]. Përfaqësuesit e IAP-së kerkuan kopje nga dosja mjekësore e rastit, dhe nga ai u udhëzuan që t'i kërkojmë në arkiv të SR. Kopja fizike e historisë së sëmundjes me Nr.25-67, datë 6 korrik 2016, e pacientit u sigurua nga drejtori i Administratës së SR.

5. Po atë ditë përfaqësuesit e IAP-së u takuan me komandantin e Stacionit Policor në Gjilan, me të cilin biseduan lidhur me rastin e B.R. Ai sqaroi se në ngjarjen e 9 korrikut 2016, zyrtarët policor ishin të detyruar të veprojnë për t'u vetëmbrojtur. Ai i njoftoi se ditën kritike, qendra e thirrjeve pranë Stacionit Policor në Gjilan, kishte pranuar një thirrje telefonike nga një qytetar se: “*Një person i armatosur me dy thika e ka plagosur një fëmijë rreth 11 vjeç, si dhe është duke i ndjekur ti godasë me thika disa fëmijë të tjera*”. Ai sqaroi se policia ju kishte përgjigjur thirrjes dhe menjëherë kishte shkuar në vendin e ngjarjes, por ku me të ndalur automjetin, zyrtarët policor ishin sulmuar nga i ndjeri B.R. dhe njëri nga zyrtarët policor ishte goditur me thikë në disa pjesë të trupit dhe kishte marrë lëndime të rënda trupore. Sipas tij, zyrtari tjetër policor poashtu ishte rezikuar nga sulmi i B.R. dhe pas disa paralajmërimeve dhe në pamundësi ta zembraps sulmin e B.R, kishte përdorur armën e zjarrit me qëllim që ta neutralizoj sulmin, por fatkeqësisht të shtënat nga arma e zjarrit ishin fatale për B.R. Sipas tij, pas kësaj ngjarje banorët kishin treguar se ditën kritike i ndjeri B.R. i kishte rreshtuar disa fëmije dhe kishte për qëllim t'i godasë me thikë dhe posa e kishte goditur njërin, fëmijët tjerë kishin filluar të iknin duke iu shmangur kështu më të keqes. Ai sqaroi se Inspektorati Policor i Kosovës është duke e hetuar rastin dhe dosja e rastit gjendet në Inspektoratin Policor të Kosovës. Ai sqaroi se Reparti Psikiatrik nuk e ka njoftuar policinë lidhur me arratisjen e këtij personi nga spitali dhe e vëtmja thirrje që ka pranuar policia lidhur me këtë çështje kishte ardhur nga qytetari lidhur me dhunën fizike ndaj fëmijëve.
6. Ditën e njëjtë përfaqësuesit e IAP-së u takuan me drejtorin e Qendrës për Shëndetin Mendor në Gjilan, me të cilin biseduan lidhur me rastin e B.R. Ai sqaroi se B.R. ishte mjekuar ne këtë qendër nga data 10 shkurt 2005 dhe sipas tij ai asnjëherë nuk kishte *urdhër për trajtim të detyrueshëm psikiatrik* nga gjykata, pasi që njëjtë nuk ishte delikuent dhe nuk ishte agresiv ndaj personave tjerë.
7. Më 29 korrik 2016, përfaqësuesi i IAP-së u takua me zyrtarët përgjegjës të Gjykatës Themelore (GJTH) në Gjilan, me të cilët bisedoi lidhur me dënimet e mëhershme të B.R. Ata e njoftuan se nga evidenca gjyqësore shihet se pranë kësaj gjykate ishte zhvilluar procedurë penale kundër B.R., sepse ai me datë 13 mars 2008, tek thertorja “*Malësia*” në Gjilan, fillimisht e kishte fyer të dëmtuarin S.P., e pastaj e kishte goditur me thikë duke i shkaktuar lëndime trupore. Lidhur me këtë çështje, GJTH në Gjilan, kishte mbajtur seancë dhe më 6

shtator 2011, e kishte shpallur fajtor B.R. duke i shqiptuar *Masën e Trajimit të Detyrueshëm Psikiatrik në Liri* (*Aktvendimi P.nr.548/2008, datë 6 shtator 2011*).

SIPAS FAKTEVE

I. RRETHANAT E RASTIT

Faktet, të cilat deri tani kanë mund të vërtetohen, bazohen në dosjen mjekësore “*Historia e Sëmundjes*” Nr. amë 25-67, datë 6 korrik 2016, Reparti Psikiatrik i Spitalit Rajonal në Gjilan, Aktvendimi i GJTH në Gjilan, P.nr.548/2008, datë 6 shtator 2011, si dhe në bazë të informatave të tjera që Avokati i Popullit i pati në dispozicion, mund të paraqiten si më poshtë:

8. Më 6 korrik 2016, B.R. ishte pranuar në Repartin Psikiatrik të SR në Gjilan, dhe ishte evidentuar sipas *Historisë së Sëmundjes* me Nr. amë 25-67, me diagnozën udhëzuese “*Çrregullim i Psikozës, F-20*, ndërsa ishte lëshuar nga SR me 9 korrik 2016, me diagnozën përfundimtare *Çrregullim i Psikotik, F-20.0*”.
9. Nga anamneza dhe konstatimi Nr. amë 25-67, datë 7 korrik 2016, kuptojmë se B.R., ka lindur në vitin 1980. Hospitalizmi është i përsëritur për shkak të përkeqësimit të sëmundjes së manifestuar me pagjumësi, halucinacione, auditive, bredhjeve të shumta dhe pamundësisë për të qëndruar në një vend.
10. Nga përshkrimi i gjendjes së pacientit sipas fletë lëshimit të datës 9 korrik 2016 shkruhet: “*Në pyetjet e parashtruara përgjigjej shkurt, jepte kryesish përgjigje logjike, në të menduar dominonin idetë deluzive, kryesish të përndekjes dhe interpretimit*” ndërsa në fund kemi shënimin: “*P.S. gjatë qëndrimit në repart është vërejtur një lloj parehatie dhe euforie por qëndrimi i tij ndaj personelit dhe pacientëve ka qenë korrekt. Është trajtuar me terapi kundër psikozës dhe kundër depresionit. Më 3 korrik 2016, kishte marrë Haloperidol depo 50mg. Ka kërkuar nga shefi i repartit dhe psikiatri ordinues vikend, por nuk i është lejuar. Më 10 korrik 2016, në ora 7 e 22 infirmierja kujdestare më informon me mesazh se pacienti ishte nga policia të shtunën në mbërëmje. Fletë lëshimi bëhet në rrugë administrative*”.
11. Më 21 korrik 2016, IAP u njoftua me shkrimin e publikuar në mediat elektronike lidhur me deklaratën publike të z. Muhamet B. Redenica, e titulluar: “*Rrefimi i qytetarit nga Gjilani, që pa me sy vrasjen e 9 korrikut*”¹. Kjo deklaratë e z. Redenica e përshkruan hollësisht ngjarjen e lartshënuar.

II. INSTRUMENTET RELEVANTE LIGJORE

12. Neni 21, paragrafi 2 dhe 3 i Kushtetutës së Republikës së Kosovës (në tekstin e mëtejmhë “Kushtetua”) përcakton si në vijim:

“Republika e Kosovës mbron dhe garanton të drejtat dhe liritë themelore të njeriut, të parashikuara në këtë Kushtetutë.”

¹ <http://www.botasot.info/aktuale-lajme/554572/rrefimi-i-qytetarit-nga-gjilani-qe-pa-me-sy-vrasjen-e-9-korrikut/>, shkarkuar me datë 21 korrik 2016.

“Çdokush e ka për detyrë t’i respektojë të drejtat e njeriut dhe liritë themelore të të tjeraeve.”

13. Nenin 25, paragrafi 1 i Kushtetutës përcakton si në vijim:

“Secili individ gjëzon të drejtën për jetën [...]”.

“Secili person gjëzon të drejtën e respektimit të integritetit fizik dhe psikik të tij/saj [...]”.

14. Kushtetuta e Republikës së Kosovës, në nenin 29, paragrafi 1 përcakton: *“Secilit i garantonhet e drejta e lirisë dhe sigurisë. Askush nuk mund të privohet nga liria me përjashtim të rasteve të parapara me ligj dhe me vendim të gjykatës kompetente si në vijim:*

- *Pas shpalljes së dënimit me burgim për kryerjen e veprës penale;*
- *Për dyshim të bazuar për kryerje të veprës penale, vetëm kur privimi nga liria me një bazë të arsyeshme konsiderohet i domosdoshëm për të parandaluar kryerjen e një vepre tjetër penale dhe vetëm për një periudhë të shkurtër kohore para gjykimit në mënyrën e përcaktuar me ligj;*
- *Për mbikëqyrjen e të miturit për qëllime edukimi ose për shoqërimin e tij/saj në një institucion kompetent, sipas një urdhri të ligjshëm;*
- *Për mbikëqyrje shëndetësore të personit, i cili për shkak të sëmundjes paraqet rrezik për shoqërinë, [...]”.*

15. Neni 2 i Konventës Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive Themelore të Njeriut (4 nëntor 1950), (në tekstin e mëtejshmë “Konventa Evropiane për të drejtat e njeriut”, ose “Konventa”) thotë:

“E drejta e çdo njeriu për jetën mbrohet me ligj [...]”.

16. Neni 5, paragrafi 1 Konventa Evropiane për të drejtat e njeriut”:

”Çdokush ka të drejtën e lirisë e të sigurisë personale. Askujt nuk mund t’i hiqet liria, me përjashtim të rasteve që vijojnë dhe në përputhje me procedurën e parashikuar me ligj [...]”.

17. Neni 75 i Ligjit për Procedurën Jokontestimore Nr. 03/L-007, përcakton: *“Sipas rregullave të kësaj procedure gjykata me aktvendim vendosë për mbajtjen e personit të sëmurë mendërisht (psikik) në institucionin shëndetësor, kur, për shkak të natyrës së sëmundjes është e domosdoshme që personi i këtillë të kufizohet në lirinë e lëvizjes dhe të komunikimit me njerëzit jashtë institucionit në fjalë”.*

18. Neni 13, paragrafi 2 i Ligjit Për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit për Shërbime Sociale dhe Familjare Nr. 02/L-17, përcakton: *“Nëse ka baza të arsyeshme për të dyshuar se personit të rrezikuar i mungon zotësia për të vepruar në emër të vet dhe se është e nevojshme për ta mbrojtur të rriturin nga rreziku serioz, Qendra*

për Punë Sociale duhet të paraqesë pranë gjykatës kërkesën për një urdhër kujdestarie”.

19. Neni 4, paragrafi 1 i Ligjit për të Drejtat dhe Përgjegjësitë e Qytetarëve në Kujdesin Shëndetësor nr.2004/38,përcakton: “*Çdo qytetar ka të drejtë, për kujdes shëndetësor që është i kushtëzuar me gjendjen e tij të shëndetit. Kujdesi shëndetësor duhet të jetë adekuat, me qasje në vazhdimësi për të gjithë dhe pa diskriminim*”, kurse paragrafi 2 i këtij neni përcakton: “*Kujdesi shëndetësor është adekuat, në rast se është në përputhje me rregullat etike dhe profesionale, si dhe me udhëzimet relevante, të shërbimit të caktuar shëndetësor*”, ndërsa neni 8, paragrafi 3 përcakton : “*Në rast se, qytetari largohet nga institucioni shëndetësor pa paralajmërim, mjeku përgjegjës duhet ta evidentojë këtë fakt në dokumentacionin e tij, shëndetësor; atëherë kur, largimi i paparalajmëruar nga institucioni shëndetësor, është i kushtëzuar me gjendjen shëndetësore të qytetarit, duhet të njoftohen autoritetet kompetente, ndërsa në rastin e qytetarit, i cili nuk ka aftësi veprimi, ose ka aftësi të zvogëluar veprimi, duhet të njoftohet përfaqësuesi ligjor i tij*”
20. Neni 1 i Ligjit për Shëndetin Mendor Nr. 05/L-025, (në tekstin e mëtejmë “Ligji për Shëndetin Mendor”) përcakton: “*Ky ligj ka për qëllim mbrojtjen dhe promovimin e shëndetit mendor, parandalimin e problemeve që lidhen më të, garantimin e të drejtave dhe përmirësimin e cilësisë së jetës për personat me çrrëgullime mendore*”. kurse neni 9, paragrafi 1 përcakton: “*Heqja ose kufizimi i zotësisë për të vepruar i personave me çrrëgullime mendore është e ndaluar, përveç rasteve të parashikuara me dispozitat ligjore në fuqi. Në raste të veçanta kjo masë mund të propozohet me kërkesë të komisionit psikiatriko-ligjor. Vendimi përkatës merret nga gjykata, në përputhje me dispozitat ligjore në fuqi*”.
21. Neni 5 paragrafi 1 i Ligjit për Shëndetin Mendor, përcakton parimet e përgjithshme të kujdesit në shërbimet e shëndetit mendor ndër të cilat janë:
  - 1.1. “*Trajtimi i barabartë dhe pa diskriminim i personave me çrrëgullime mendore, në funksion të respektimit të integritetit fizik dhe dinjitetit njerëzor.*
  - 1.2. *Ofrimi i kujdesit shëndetësor për personat me çrrëgullim mendor në një ambient sa më pak shtrëngues, kryesisht në nivel komunitar, për të shmangur në maksimum zhvendosjen nga mjedisi familjar e për të lehtësuar integrimin dhe rehabilitimin social;*
  - 1.3. *Krijimi i lehtësirave përmes programeve dhe projekteve të cilat implementohen nga organet kompetente për këta persona dhe familjet e tyre me qëllim të përfshirjes së tyre në jetën shoqërore.*
  - 1.4. *Ofrimi i kujdesit për personat me çrrëgullime mendore nga ekipe multidisiplinare që i përgjigjen në mënyrë komplekse nevojave mjekësore, psikologjike, sociale dhe të rehabilitimit [...]*”.

22. Neni 16, paragrafi 1, i Ligjit për Shëndetin Mendor, përcakton: “*Autoriteti shtetëror përgjegjës garanton mbështetjen psikologjike, psiko-pedagogjike, shërbimet e ndihmës personale ose familjare, si dhe mbështetje financiare përmes skemave të parapara me dispozitat ligjore për personat me aftësi të kufizuara apo personat me çrregullime mendore*”, kurse paragrafi 2, përcakton: “*Familjet, që kanë persona me çrregullime mendore, në bashkëpunim me institucionet përgjegjëse shtetërore dhe organizatat joftimprurëse që merren me kujdesin, trajtimin dhe rehabilitimin e personave me çrregullime mendore, kujdesen dhe mbështesin këta persona për integrimin e tyre në familje, komunitet dhe shoqëri*”.
23. Neni 19, paragrafi 1 i Ligjit për Shëndetin Mendor, përcakton: “*Personi me çrregullime mendore merr trajtim të vullnetshëm në shërbimin e shëndetit mendor të specializuar me shtretër, pas lëshimit të miratimit me shkrim nga ana e tij, me kusht të informimit paraprak*” kurse paragrafi 3 i këtij neni përcakton: “*Miratimi i informuar sigurohet nëpërmjet diskutimit me pacientin për natyrën dhe qëllimin e ndërhyrjes terapeutike të propozuar. Përrmbajtja e diskutimit dhe formulari i miratimit të informuar janë pjesë e kartelës klinike të pacientit. Pacienti nënshkruan për dhënien e miratimit si në kartelë ashtu edhe në formularin e miratimit të informuar*”
24. Neni 27, paragrafi 1 i Ligjit për Shëndetin Mendor përcakton: “*Kufizimi fizik i personave me çrregullime mendore zbatohet në institucionet e shëndetit mendor të specializuar me shtretër dhe përfshin, sipas protokollit përkatës, elementet e mëposhtme:*
- *Mbajtjen me forcë të personit;*
  - *Përdorimin e detyruar të medikamenteve;*
  - *Imobilizimin;*
  - *Izolimin,*
- kurse paragrafi 3 i këtij neni përcakton:
- “*Gjatë kufizimit fizik, kontakti i stafit të shërbimit të shëndetit mendor me klientin duhet të jetë aktiv dhe i vazhdueshëm, që shkon përtëj monitorimit rutinë, sipas protokolleve të miratuara nga Ministria e Shëndetësisë*”
25. Neni 33 paragrafi 1.2, i Ligjit për Shëndetin Mendor përcakton: “*Shkelja e paragrafit 1 të nenit 19 kryerja e trajtimit të vullnetshëm pa marrë miratimin e informuar, dënohet me heqje të së drejtës së ushtrimit të profesionit deri në tre (3) vjet*”, kurse paragrafi 2 përcakton: “*Autoriteti përgjegjës për vënien dhe ekzekutimin e gjobës për shkeljet nga paragrafi 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.6 dhe 1.7 i këtij neni është Inspektorati i Ministrisë së Shëndetësisë*”.
26. Neni 2, paragrafi 2 i Ligjit për Policinë nr. 04/L-076, (në tekstin e mëtejmë “Ligji për Policinë” përcakton: ”*Zyrtarët policorë ushtrojnë autorizimet e tyre dhe kryejnë detyrat në mënyrë të ligjshme, të bazuara në Kushtetutë, në ligjet e tjera*

në fuqi dhe në Kodin e Etikës të hartuar nga Policia e Republikës së Kosovës dhe të miratuar nga Ministria e Punëve të Brendshme”,

27. Neni 10 i Ligjit për Policinë, me të cilin përcaktohen detyrat dhe kompetencat e përgjithshme të policisë, si detyrë parësore përcakton si në vijim:

”Të mbrojë jetën, pronën dhe të ofrojë siguri për të gjithë personat [...]”, kurse neni 19, paragrafi 1 i Ligjit për Policinë përcakton: “Zyrtari policor është i autorizuar të jap vërejtje gojore, me shkrim, vizuale ose vërejtje të tjera ndaj çdo personi që paraqet rrezik për sigurinë personale apo publike, paraqet rrezik për pronën private apo publike, prish rendin dhe qetësinë publike, paraqet rrezik për sigurinë në komunikacion ose ekziston dyshimi i bazuar se është duke kryer apo duke u përgatitur për të kryer një vepër penale ose është duke e detyruar personin tjetër të kryejë vepër penale”.

28. Neni 27 i Ligjit për Policinë në paragrafin 1 përcakton: “*Zyrtari policor është i autorizuar të posedoj dhe ta bartë armën zyrtare të zjarrit të lejuar nga policia. Zyrtari policor është i autorizuar ta përdorë armën e zjarrit vetëm atëherë kur është absolutisht e domosdoshme dhe vetëm deri në atë nivel që kërkohet për ta arritur objektivin ligjor të policisë, kur përdorimi i saj është në proporcion me shkallën e rrezikut dhe seriozitetin e veprës penale në atë situatë dhe vetëm nëse konsiderohet se me përdorimin e mjeteve më të vogla të forcës nuk do të arrihen objektivat legjitime të policisë*”, kurse paragrafi 2 i këtij ligji përcakton: “*Zyrtari policor është i autorizuar ta përdorë armën e zjarrit kundër personit tjetër vetëm kur mjetet më pak ekstreme janë të pamjaftueshme që ta:*

- *mbroj jetën e vet ose jetën e të tjerëve nga sulmet e pashmangshme;*
- *parandaloj kryerjen e pashmangshme apo vazhdimësinë e veprës penale që shkakton rrezik të lartë për jetën;*
- *arrestoj personin i cili paraqet rrezik për jetën e të tjerëve dhe që u reziston urdhërave ligjor të dhënë nga zyrtari policor; dhe*
- *parandaloj arratisjen e personit i cili paraqet rrezik të pashmangshëm për jetën e personave të tjerë dhe që u reziston urdhërave ligjore të dhënë nga zyrtari policor”,*

kurse paragrafi 3 i këtij neni përcakton: “*Para se ta përdorë armën e zjarrit, zyrtari policor jep vërejtje gojore, prezanton vetën si zyrtar policor, duke urdhëruar personin që të ndalet, por edhe duke e paralajmëruar se do të shtie nëse ai/ajo nuk ndalet.*

III. ANALIZA LIGJORE

29. Kushtetuta si akti më i lartë juridik mbron dhe garanton të drejtat dhe liritë themelore të njeriut, prandaj është në interes të funksionimit të shtetit të së drejtës zbatimi dhe realizimi praktik i këtyre të drejtave. Garancitë kushtetuese i shërbijnë mbrojtjes së dinjitetit të njeriut dhe funksionimit të shtetit ligjor. Kushtetuta në nenin 21, shprehimisht përcakton obligimin e të gjitha organeve t'i

respektojnë liritë dhe të drejtat e të tjera, prandaj ky parim është imperativ dhe duhet të respektohet nga të gjithë përfshirë këtu edhe institucionet shëndetësore.

30. Kushtetuta në nenin 25, paragrafin 1 përcakton: "*Secili individ gëzon të drejtën për jetën*". Nga ky paragrafi shihet qartë se drejta për respektimin e jetës së qytetarit gjendet në qendër të sistemit kushtetues për mbrojtjen e të drejtave të njeriut dhe e drejta për jetën (pacenueshmëria e saj) është e drejtë absolute e njeriut, e cila nuk mund të kufizohet në asnjë rrethanë, shhangia nga kjo e drejtë nuk lejohet.
31. Avokati i Popullit vëren që Kushtetuta në nenin 26 definon që secili person ka të drejtën e respektimit të integritetit fizik dhe psikik të tij/saj, që përveç tjerash kur bëhet fjalë për të drejtën e integritetit personal dhe të drejtën në jetë, shteti ka **detyrim pozitiv** të ndërmarrë të gjitha masat për të mbrojtur pacenueshmërinë e integritetit fizik dhe psikik të personave, veçanërisht kur rrezikohet integriteti dhejeta e njeriut.
32. Në kuptim të dispozitës së nenit 2 dhe nenit 5 paragrafit 1 të Konventës, Avokati i Popullit rikujton se, në pajtim me nenin 53 të Kushtetutës, të drejtat dhe liritë themelore njeriut të garantuara me këtë Kushtetutë, interpretohen në harmoni me vendimet gjyqësore të Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut (në tekstin e mëtejme "Gjykata Evropiane").
33. Neni 2 i Konventës paraqet detyrat e përgjithshme të shtetit për ta mbrojtur të drejtën për jetë dhe përfshin aspektet **pozitive dhe negative**: *a) obligimin pozitiv* për ta mbrojtur jetën dhe *b) obligimin negativ* që të përbahet nga marrja e paligjshme e jetës. Obligimi pozitiv imponon detyrime të **parandalimit dhe hetimit**. **Detyrimet e parandalimit** (shih rastin *Osmani kundër Britanisë së Madhe të datës 28 shkurt 1998*) i obligon qeveritë e shteteve t'i pengojnë dhe luftojnë veprat penale. Nëse vërtetohet që qeveritë kishin njohuri, ose do to duhej të kishin njohuri në kohën e ekzistimit të rrezikut real dhe të drejtpërdrejtë për jetën e një personi të identifikuar, nga veprat penale të palëve të treta dhe **nëse nuk kanë ndërmarrë masa të duhura në kuadër të kompetencave të veta, të cilat sipas një vlerësimi të arsyeshëm, mund të priteshin, në mënyrë që të shhangj rreziku për jetë, të njëjtat duhet të jenë përgjegjëse për mosbatim të detyrimeve pozitive**.
34. Neni 2 i Konventës, gjithashtu ia imponon detyrimin shtetit për t'i hetuar incidentet vdekjeprurëse duke përcaktuar që elementet kyçe të hetimit në përputhje me nenin 2 janë:
- *që të jetë i iniciuar nga shteti sipas vullnetit të vet;*
  - *që të jetë i pavarur;*
  - *që të jetë efektiv;*

- që publiku të ketë njohuri të mjaftueshme lidhur me të njëjtin hetim, (të jetë i hapur për publikun);
- që të jetë mjaft i shpejtë dhe
- që të afërmit/familja të jenë të përfshire.

35. Në bazë të vendimeve të Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut (GJEDNj) fushëveprimi dhe natyra e detyrës që të hetohen incidentet mortore/fatale janë të shpjeguara, në veçanti, në rastin *Tanrikulu kundër Turqisë*, aktgjykimi i datës 8 korrik 1999. Gjykata ka vlerësuar se obligimi që të hetohen rastet e vdekjes nuk ka të bëjë vetëm me rastet e vdekjeve, për të cilat përgjegjës kanë qenë zyrtarët e shtetit, por të gjitha ato raste të vdekjeve për të cilat autoritetet kanë qenë të informuara, domethënë, për të cilat kanë pasur njohuri. Autoritetet duhet të ndërmarrin hapa të arsyeshëm/të domosdoshëm që të sigurojnë prova relevante (përfshirë edhe dëshmitë e dëshmitarëve okularë dhe provat e forenzikës), në mënyrë që hetimi të jetë i dobishëm dhe efikas. Prandaj, dështimi për t'u vazhduar rrjedha e qartë e ekzaminimit gjatë hetimeve mund të çojë në konstatimin e një shkeljeje të nenit 2.
36. GJEDNj në lëndën *Ramsahai dhe të tjerët kundër Holandës*, aktgjykimi i datës 15 maj 2007, konstatoi që: "*ata që janë përgjegjës për bërjen e hetimeve duhet të jenë të pavarur nga personat që janë të përfshirë në incident, qoftë në aspektin e pavarësisë hierarkike dhe institucionale, qoftë në aspektin e pavarësisë praktike*". Kur autoritetet janë të informuara për rastin e vdekjes, ose marrin informacion në lidhje me atë ngjarje në ndonjë mënyrë tjetër, ato janë të obliguara ta bëjnë hetimin, pa marrë parasysh a e ka parashtruar familja e të vdekurit domosdoshmërisht ankesën formale dhe organet hetuese duhet gjithashtu të veprojnë shpejt dhe në mënyrë të arsyeshme.
37. Gjatë interpretimit të nenit 2 të Konventës në rastin *Branko Tomašić dhe të tjerët kundër Kroacisë*, të datës 15 janar 2009, lidhur me detyrimet pozitive Gjykata ka konstatuar që **autoritetet ishin në dijeni për seriozitetin e kërcënimeve, por dështuan në detyrimet e veta pozitive**, para së gjithash **për shkak të trajtimit të pamjaftueshëm psikiatrik** duke konsideruar që shërimi zgjati shumë shkurtë, por nuk është e qartë, nëse shërimi ishte aplikuar në të vërtetë dhe siç duhet, gjë që mund të aplikohet edhe në rastin konkret.
38. KEDNJ, nen 5, paragrafi 1, e lejon ndalimin si të ligjshëm për rastet e ndalimit të "Personave për parandalimin e përhapjes së sëmundjeve ngjitése, të personave të sëmurë mendërisht, të alkolizuarve ose toksikomanëve apo rrugaçëve". Për sa i përket arsyes se pse personat që bëjnë pjesë në disa nga këto kategori mund të ndalojen, Gjykata Evropiane u shpreh se "*Jo vetëm që ata duhet të konsiderohen me raste si të rrezikshëm për sigurinë publike, por gjithashtu se vetë interesat e tyre mund të kërkojnë ndalimin përkatës*".

39. Ligji për Procedurën Jokontestimore përcakton qartë rregullat e procedurës kur gjykata mund të vendosë për mbajtjen e personit të sëmurë mendërisht (psikik) në institucionin shëndetësor, kur për shkak të natyrës së sëmundjes është e domosdoshme që personi i këtillë të kufizohet në lirinë e lëvizjes dhe të komunikimit me njerëzit jashtë institucionit. Institucioni shëndetësor duhet drejtuar gjykatës me njoftim me shkrim i cili duhet t'i përbajë të dhënat për personin e mbajtur në institucion, si dhe për personin që e ka sjellë në atë institucionin shëndetësor. Gjithashtu, bashkë me shkresën njoftuese institucioni shëndetësor ia dërgon gjykatës edhe të dhënat lidhur me natyrën dhe shkallën e sëmundjes, si dhe lidhur me dokumentacionin mjekësor që disponon. Ky ligj e ngarkon më tej gjykatën kompetente, në territorin e të cilës ndodhet institucioni shëndetësor, që menjëherë pasi ta marrë njoftimin (sipas nenit 78 dhe 80 Ligjit për Procedurën Jokontestimore), ose pasi në çfarëdo mënyre tjetër të njoftohet për ndaljen e personit të sëmurë mendërisht pa pëlqimin e tij në institucionin shëndetësor, **sipas detyrës zyrtare** ta fillojë procedurën për mbajtjen e tij të mëtejme.

40. Ligjit për të Drejtat dhe Përgjegjësitë e Qytetarëve në Kujdesin Shëndetësor në nenin 4, paragrafin 1 përcakton:

”Çdo qytetar ka të drejtë, për kujdes shëndetësor që është i kushtëuar me gjendjen e tij të shëndetit. Kujdesi shëndetësor duhet të jetë adekuat, me qasje në vazhdimësi për të gjithë dhe pa diskriminim”,

ndërsa i njëjti ligj në paragrafin 2 përcakton:

”Kujdesi shëndetësor është adekuat, në rast se është në përputhje me rregullat etike dhe profesionale, si dhe me udhëzimet relevante, të shërbimit të caktuar shëndetësor.

Qëllimi i këtij ligji sipas ligjvënësit është që të definohen të drejtat dhe përgjegjësitë e qytetarëve në kujdesin shëndetësor, si dhe të vendosen mekanizmat e mbrojtjes dhe të sigurimit të këtyre të drejtave dhe përgjegjësive. Ligji i obligon institucionet shëndetësore që t'i kushtojnë kujdes shëndetit të pacientit gjatë gjithë kohës, derisa i njëjti gjendet në institucion shëndetësore, në pajtim me rregullat etike dhe profesionale. Ky ligj në vete përmban më shumë të drejta në raport me ofrimin e shërbimeve shëndetësore duke i obliguar institucionet shëndetësore **t'i respektojnë të drejtat e qytetarëve** për kujdes cilësor shëndetësor, të drejtën e zgjedhjes së profesionistit shëndetësor, të drejtën në dinjitetin njerëzor, të drejtën e komunikimit, të drejtën e largimit nga institucioni, të drejtën për të qenë i informuar, të drejtën e vendimit personal etj.

Neni 8 i këtij ligji përcakton:

”Qytetari, ka të drejtë, që të largohet nga institucioni shëndetësor. Kjo e drejtë mund të kufizohet vetëm në mënyrën e përcaktuar me ligj, në rastet kur me këtë veprim, rrezikohet siguria fizike ose shëndeti i të tjera”,

ndërsa neni 8, paragrafi 3 definon:

“Në rast se, qytetari largohet nga institucioni shëndetësor pa paralajmërim, mjeku përgjegjës duhet ta evidentojë këtë fakt në dokumentacionin e tij shëndetësor atëherë kur, largimi i paparalajmëruar nga institucioni shëndetësor, është i kushtëzuar me gjendjen shëndetësore të qytetarit, duhet të njoftohen autoritetet kompetente, ndërsa në rastin e qytetarit, i cili nuk ka aftësi veprimi, ose ka aftësi të zvogëluar veprimi, duhet të njoftohet përfaqësuesi ligjor i tij.”

Nga analiza e këtyre neneve shihet se ligji kërkon qasje etike dhe profesionale ndaj pacientit, kurse në rastin konkret shihet se institucioni shëndetësor kishte dështuar të ofrojë kujdesin obligativ. Pacienti duke e shfrytëzuar moskujdesin e personelit mjekësor, pa u vërejtur, është larguar nga spitali dhe largimi i tij nuk ishte evidentuar fare në dokumentacionin shëndetësor dhe nuk kishte prova me të cilat do provohej se janë njoftuar autoritetet kompetente, në pajtim me ligjin.

41. Ligji për Shëndetin Mendor, në nenin 16 përcakton qartë se autoriteti shtetëror përgjegjës garanton mbështetjen psikologjike, psiko-pedagogjike, shërbimet e ndihmës personale ose familjare, si dhe mbështetje financiare përmes skemave të parapara me dispozitat ligjore për personat me aftësi të kufizuara apo personat me çrregullime mendore. Sipas këtij neni **familjet, që kanë persona me çrregullime mendore, në bashkëpunim me institucionet përgjegjëse shtetërore** dhe organizatat jofitimprurëse që merren me kujdesin, trajimin dhe rehabilitimin e personave me çrregullime mendore, kujdesen dhe mbështesin këta persona për integrimin e tyre në familje, komunitet dhe shoqëri. Nga hetimi i këtij rasti shihej qartë se ky bashkëpunim ka munguar që nga fillimi.
42. Ligjit për Shëndetin Mendor, në nenin 19 përcakton qartë procedurat dhe veprimet që duhet ndërmarrë autoriteti shëndetësor kur personi me çrregullime mendore **merr trajtim të vullnetshëm në shërbimin e shëndetit mendor të specializuar me shtretër, i cili trajtim merret vetëm pas lëshimit të miratimit me shkrim nga ana e pacientit**, me kusht të informimit paraprak, kurse sipas paragrafit 3 të këtij neni kërkohet që miratimi i informuar sigurohet nëpërmjet diskutimit me pacientin për natyrën dhe qëllimin e ndërrhyrjes terapeutike të propozuar, prandaj përbajtja e diskutimit dhe **formulari i miratimit të informuar** duhet të janë pjesë e kartelës klinike të pacientit, si dhe pacienti duhet të nënshkruan për dhënien e miratimit si në kartelë ashtu edhe në formularin e miratimit të informuar. Nga dosja shëndetësore e të B.R. të cilën e ka në dispozicion IAP shihet qartë se Reparti Psikiatrik në Gjilan nuk e ka përfillur fare këtë dispozitë ligjore dhe nga dokumentacioni i prezantuar shihet qartë se nuk ekziston asnjë dëshmi e cila siguron se janë ndërmarrë veprime në jetësimin e këtij neni.
43. Ligjit për Shëndetin Mendor në nenin 27 përcakton rastet që kur e kërkojnë interesat e personave me çrregullime mendore të bëhet kufizimi fizik i tyre, i cili kufizim mund të zbatohet në institucionet e shëndetit mendor të specializuar me

shtretër, duke kërkuar nga autoriteti shëndetësorë që gjatë kufizimit fizik, **kontakti i stafit të shërbimit të shëndetit mendor me pacientin duhet të jetë aktiv dhe i vazhdueshëm, që shkon përtej monitorimit rutinë**, sipas protokolleve të miratuara nga Ministria e Shëndetësisë. Nga fletë lëshimi i rastit shihet qartë se pavarësisht faktit se B.R. kishte kërkuar të largohet nga Reparti, ai nuk ishte kufizuar dhe kontakti i stafit të shërbimit të Repartit Psikiatrik me pacientin nuk ishte aktiv dhe i vazhdueshëm, prandaj si pasojë e moskujdesit të tyre ka ardhur deri te e gjithë ngjarja, pasi që ata e kishin kuptuar tek ditën e nesërme se pacienti i tyre nuk gjendej në repart dhe i njëjtë ishte qëlluar nga policia (shih fletë lëshimin Nr.25-67, datë 9 korrik 2016, si dhe paragrafin 10 të këtij raporti).

IV. KONSTATIMET E AVOKATIT TË POPULLIT

44. Avokati i Popullit, në bazë të të gjitha dëshmive të paraqitura dhe fakteve të mbledhura, si dhe ligjeve relevante, të cilat e përcaktojnë të drejtën për jetë, **konstaton se në rastin konkret, ka pasur shkelje të të Drejtave dhe Lirive Themelore të Njeriut, pasi që institucionet shëndetësore nuk kanë vepruar në pajtim** me parimet Kushtetuese dhe legjislacionin në fuqi.
45. Avokati i Popullit konsideron që institucioni shëndetësor, i cili e ka pranuar në shërim personin me çrrëgullime mendore, të njëjtit nuk ia ka ofruar ndihmën e nevojshme profesionale, meqë nga momenti i pranimit të tij në institucionin shëndetësor deri në momentin e arratisjes së tij nga ky institucion, atë asnjeherë nuk kanë vepruar në pajtim me Ligjin për Shëndetin Mendor, duke ia mohuar pacientit të drejtat e tij të garantuara. Është shqetësues fakti se, si pasojë e mostrajtimit adekuat dhe mos mbajtjes nën vëzhgim të pacientit ka ardhur deri te arratisja e tij nga ky institucion pa u vërejtur nga askush, prandaj rrethanat e largimit të B.R. nga institucioni në fjalë, mbeten të paqarta deri në një njoftim të mëtejmë, duke lënë hapësirë për interpretime të ndryshme. Avokati i Popullit gjatë hetimit të këtij rasti është informuar se ka pasur edhe raste të tjera të largimit të personave me çrrëgullime mendore nga institucione të ngjashme nëpër qendra tjera të Kosovës, pra raste të tillë kanë ndodhur edhe më parë (shih raportin e IAP-së A.nr.89/2015, të publikuar me 3 nëntor 2015).
46. Avokati i Popullit konsideron se me mos informimin e gjykatës nga ana e institucionit shëndetësor ka ndodhur shkelja e nenit 78 të Ligjit për Procedurën Jokontestimore, ndërsa cilido arsyetim i dhënë nga institucioni shëndetësor është i pabazë.
47. Avokati i Popullit konstaton se, autoritetet përgjegjëse dështuan në ndërmarrjen e masave në lidhje me **detyrimet pozitive**, respektivisht mbrojtjen e pacenueshmërisë së integritetit fizik dhe psikik të njeriut, sidomos në rastet kur integriteti dhejeta e njeriut janë të rezikuara. Mos bashkëpunimi i familjes me autoritetet po ashtu paraqet problem në vete. Mos njoftimi i autoriteteve kompetente ka ndikuar në dështimin e ndërmarrjes së masave parandaluese.

48. Avokati i Popullit konstaton se autoritetet shëndetësore nuk kishin informacionet e nevojshme lidhur me masat e shqiptuara nga gjykata ndaj B.R., prandaj si pasojë e mos hulumtimit të duhur për të kaluarën e B.R. dhe mosbashkëpunimit me organet tjera shtetërore, përfshirë gjykatën dhe prokurorinë, duke e neglizhuar situatën është lejuar që të vije deri te recidivizmi i veprës penale nga ana e B.R.

REKOMANDIMET E AVOKATIT TË POPULLIT

Në bazë të këtyre konstatimeve, dhe në përputhje me nenin 135, par. 3 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës dhe nenin 16, par. 4 të Ligjit Nr. 05/L-019 për Avokatin e Popullit, Avokati i Popullit rekomandon:

Inspektoratin Shëndetësor të Ministrisë së Shëndetësisë që:

- *Inspektorati Shëndetësor në pajtim me kompetencat dhe autorizimet që burojnë nga nenin 33 i Ligjit Nr. 05/L-025 për Shëndetin Mendor, të vlerësojnë trajtimin e të ndjerit B.R.në pajtueshmëri me nenin 19, paragrafi 1, të Ligjit për Shëndetin Mendor, gjatë kohës së qëndrimit të tij në Repartin Psikiatrik të SR në Gjilan nga data 6 deri më 9 korrik 2016.*
- *Në pajtim me autorizimet ligjore dhe varësisht nga të gjeturat në terren të ndërmarrë të gjitha veprimet e domosdoshme dhe të njoftojë të gjitha Institucionet e Shëndetit Mendor në Republikën e Kosovës që rastet e tillë eventuale të mos përsëriten në të ardhmen.*

Inspektoratin Policor të Kosovës që:

- *Në pajtim me kompetencat dhe autorizimet ligjore të vlerësojë plotësimin e kritereve ligjore për përdorimin e armës së zjarrit nga ana e zyrtarit policor, në pajtim me nenin 27 të Ligjit 04/L-076 për Policinë*

Ministrinë e Shëndetësisë dhe Shërbimin Spitalor Klinik dhe Universitar të Kosovës:

- *Shërbimi Spitalor Klinik dhe Universitar i Kosovës të nxjerrë një udhëzim, me të cilin do t'i njoftojë të gjitha institucionet shëndetësore për detyrat dhe përgjegjësitë që kanë, kur përballen me raste të trajtimit të personave me çrrëgullime mendore si dhe t'i obligojnë ato që të veprojnë në përputhje me Ligjin Nr. 05/L-025 për Shëndetin Mendor.*
- *Shërbimi Spitalor Klinik dhe Universitar i Kosovës t'i ndërmarrë të gjitha veprimet e domosdoshme për ngritjen e nivelit etik dhe profesional të personelit dhe të kërkojë nga punëtorët shëndetësor që t'i trajtojnë pacientët me përgjegjësi dhe profesionalizëm maksimal, duke u ofruar shërbime shëndetësore profesionale dhe duke i mbikëqyrur gjatë gjithë orarit të punës, derisa personat e tillë gjenden në institucionin shëndetësor.*

Në pajtim me nenin 132, paragrafi 3 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës (“Çdo organ, institucion ose autoritet tjetër, që ushtron pushtet legjitim në Republikën e Kosovës, është i detyruar t'u përgjigjet kërkësave të Avokatit të Popullit dhe t'i paraqesë

atij/asaj të gjitha dokumentet dhe informacionet e këruara në pajtim me ligj") dhe nenin 28 të Ligjit Nr. 05/L-019 për Avokatin e Popullit ("Autoritetet, të cilave Avokati i Popullit u ka drejtuar rekomandim, kërkesë ose propozim për ndërmarrjen e veprimeve konkrete, . . . duhet të përgjigjen brenda afatit tridhjetë (30) ditor. Përgjigja duhet të përmbajë arsyet me shkrim për veprimet e ndërmarra lidhur me çështjen në fjalë"), mirësisht Ju lutemi të na informoni për veprimet që do të ndërmerrni lidhur me këtë çështje.

Me nderime,
Hilmi Jashari

Avokat i Popullit